

ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКИХ ВІДНОСИН 90-х РОКІВ ХХ ст.

СЕРГІЄНКО Т.С. (Ужгород)

Основною групою джерел для вивчення історії відносин між Україною та Словацькою Республікою (далі СР – С.Т.) періоду 90-х років ХХ століття є неопубліковані матеріали з українських та словацьких архівів, у тому числі центральних і регіональних архівних установ, поточних архівних збірок зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних відомств та в цілому державних структур різних рівнів двох країн. Конкретний фактичний матеріал щодо розвитку міжнародної двосторонньої співпраці міститься у документосховищах господарських, громадсько-політичних і громадських організацій та об'єднань, культурно-національних товариств, а також низки інших суб'єктів – безпосередніх учасників українсько-словацького співробітництва. Слід, однак, зазначити, що значна частина документів, які стосуються двосторонніх відносин між Україною та СР, з різних причин, у тому числі через незначний часовий відступ від 90-х років ще не стали надбанням систематизованих архівних фондів.

В Україні гальмуючим фактором введення в науковий обіг неопублікованих джерел є те, що значний масив документального матеріалу з проблем сучасного українсько-словацького співробітництва поки що не систематизований і не сконцентрований у центральних архівних установах. Більшість його перебуває в поточних архівах міністерств і відомств та інших установ і організацій, де знаходиться нерідко у непридатному або недоступному для вивчення і використання з науковою метою стані. Залучення архівного матеріалу в якості джерела є досить проблематичне, почасти і через обмежений доступ дослідників до поточних матеріалів.

Нами, однак, проаналізовано максимально можливий обсяг документального матеріалу з архівів окремих центральних міністерств і відомств України. Автору, зокрема, вдалося отримати дозвіл для роботи над документами Відділу архіву зовнішньої політики Міністерства закордонних справ України (далі – ВАЗП МЗС України). Основна частина архівного матеріалу, який стосується українсько-словацьких відносин періоду 90-х років ХХ ст., зберігається тут у Розділі (близьке до прийнятого в інших архівах – «опису») «Словаччина, Словацька Республіка», в Ящику («фонді») «України, архіву ООН та інших міжнародних організацій». Кожен двосторонній документ виділено в окрему справу.

У ВАЗП МЗС України найбільш повним чином представлена міжнародно-правова – договірна база українсько-словацького співробітництва. При цьому

двосторонні документи, сконцентровані в Розділі «Словаччина, Словацька Республіка», не розділені за видами, наприклад, окремо міждержавні договори та міжурядові угоди і окремо – протоколи, конвенції, заяви тощо. Навпаки, можемо стверджувати, що комплектація міжнародно-правових актів у архівних фондах МЗС України здійснюється у вигляді своєрідних пакетів документальних матеріалів різної міжнародно-правової і дипломатичної ваги – щоб дати більш цілісну картину укладення і набуття чинності для кожного конкретного документу.

Наприклад, в архіві є не лише базовий Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою від 29 червня 1993 р. [1], але й відповідний Протокол про обмін ратифікаційними документами до нього від 16 червня 1994 р. Цей документ важливий, оскільки означав факт набуття чинності двостороннього генерального Договору. В Протоколі зафіксовано: «Нижче підписались Посол України у Словацькій Республіці Петро Сардачук та Державний секретар Міністерства закордонних справ Словацької Республіки Душан Розбора, які сьогодні зустрілися в м. Братиславі та після розгляду відповідних ратифікаційних документів Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою, підписаного в м. Києві 29 червня 1993 р., встановили, що вони складені відповідно до встановленого порядку і в належній формі, та обмінялись ними. Згідно із ст.25 цього Договору він набуває чинності з дня обміну ратифікаційними документами, тобто з 16 червня 1994 р. На підтвердження цього представники обох Сторін підписали цей Протокол в м. Братиславі 16 червня 1994 р. в двох примірниках українською та словацькою мовами, при цьому обидва тексти є автентичними» [2]. Аналогічно до Договору між Україною та Словацької Республікою про режим українсько-словацького державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань, підписаного в м. Братиславі 14 жовтня 1993 р. [3], у ВАЗП МЗС України зберігається і Протокол про обмін відповідними ратифікаційними документами у Києві від 2 листопада 1994 р. [4].

Систематизація документального матеріалу в архіві зовнішньополітичного відомства України здійснюється в основному за хронологічним принципом. Хоча, на наш погляд, в документальній збірці за першу половину 90-х років хронологічна послідовність архівних справ дещо порушена.

Так, наприклад, Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки про торговельно-економічне та науково-технічне співробітництво від 26 серпня 1993 р. міститься в Справі 323 [5] – раніше за нумерацією від генерального українсько-словацького договору від 29 червня 1993 р. (Справа 330). А Комюніке про двосторонні переговори щодо напруженої ситуації на українсько-словацькому кордоні від 7 липня 1993 р. знаходиться в Справі 276 [6].

Групування документів у ВАЗП МЗС України ведеться також і за характером та рівнями співробітництва. Наприклад, окремим підрозділом виділяються договори і угоди між міністерствами двох країн. Представляє інтерес той факт, що ще до укладення базового українсько-словацького договору – 14 травня 1993 р. в Києві була підписана Угода між Міністерством сільського господарства і продовольства України і Міністерством землеробства Словацької Республіки про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво [7]. Міжурядові та міжвідомчі зв'язки почали налагоджуватися з першого року офіційного встановлення двосторонніх дипломатичних відносин. Під час візиту словацького президента М.Ковача до Києва була укладена Угода між Урядом України та Урядом СР про умови розміщення і обслуговування дипломатичних представництв України в СР і дипломатичних представництв Словацької Республіки в Україні [8]. У жовтні 1993 р. були підписані Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством внутрішніх справ СР (14 жовтня 1993 р., м.Братислава) [9] і Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони СР (28 жовтня 1993 р., м. Київ) [10]. Зазвичай міжвідомчі угоди і договори підписувалися під час офіційних візитів відповідних міністрів. Винятком є хіба що Угода про партнерське співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством справедливості СР, підписана міністрами С.Станік та Я.Черногурським у Лондоні 8 червня 2000 р. [11].

Але більша частина українсько-словацьких міжміністерських і міжурядових документів про співробітництво укладалася своєрідним «пакетом» під час взаємних офіційних візитів і переговорів урядових делегацій на чолі з главами урядів. Так, 15 червня 1995 р. в ході перебування прем'єра СР В.Мечіара в Києві були, з-поміж іншого, підписані Угода між Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків України та Міністерством економіки СР про співробітництво [12] та Угода між Міністерством зв'язку України та Міністерством транспорту, зв'язку і телекомунікацій СР про співробітництво у галузі поштового і електронного зв'язку [13]. А під час українсько-словацьких міжурядових переговорів на Штрбському Плесі (СР), наприклад, 23 січня 1996 р. був укладений Договір між Міністерством

культури і мистецтв України та Міністерством культури СР про співробітництво в галузі культури, додатком до якого був План співробітництва на 1996-1998 рр. [14]. Водночас на українсько-словацьких переговорах урядових делегацій у Високих Татрах були підписані і важливі міжурядові документи – Конвенція між Україною і СР про уникнення подвійного оподаткування і Декларація про принципи та напрямки співробітництва між Україною і СР у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Тут же 22 січня 1996 р. була укладена і Угода про співробітництво між Торгово-промисловою палатою України і Торгово-промисловою палатою СР [15].

Найбільшим у ВАЗП МЗС України є пакет міжурядових документів, підписаних під час візиту української делегації на чолі з прем'єром В.А.Ющенком до Братислави 5-6 грудня 2000 р. Це – угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом СР про транскордонне співробітництво [16], про співробітництво і взаємну допомогу в разі виникнення надзвичайних ситуацій [17], про соціальне забезпечення [18], про співробітництво в галузі інформації [19], про співробітництво в боротьбі з організованою злочинністю [20]. Звертає на себе увагу те, що даний пакет угод наприкінці 2000 р. укладався на дещо вищому, ніж під час попередніх візитів, зустрічей і переговорів прем'єрів, – міжурядовому рівні. Так, ще під час зустрічі глав урядів України і СР і переговорів очолюваних ними делегацій в м. Ужгород у березні 1997 р. були підписані, крім двох міжурядових документів – Меморандуму про заходи по лібералізації умов взаємної торгівлі між Україною та СР і Угоди між урядом України і урядом СР про взаємне працевлаштування громадян, в основному міжвідомчі документи про співробітництво. Зокрема, угоди між Міністерством транспорту України та Міністерством транспорту, пошт і телекомунікацій СР про визначення пункту з'єднання міжнародної автомагістралі на українсько-словацькому державному кордоні [21] та між Міністерством машинобудування і військово-промислового комплексу і конверсії України та Міністерством економіки СР про промислове, торговельно-економічне, науково-технічне співробітництво [22].

У цілому, документальні матеріали, які зберігаються у ВАЗП МЗС України дають найбільш повну картину становлення, розширення і вдосконалення міжнародно-правової, договірної бази українсько-словацького співробітництва в 90-ті роки ХХ ст. У системі міжнародних стосунків Української держави, в тому числі з Словаччиною, МЗС України та його архівний відділ виконують роль своєрідного депозитарію всіх міжнародно-правових актів, які стосуються зовнішніх відносин. Тому цілком логічно, що тут знаходиться головна і цілісна збірка основних документів з питань українсько-словацького

співробітництва. Але вважати, що наявні у ВАЗП МЗС України договори, угоди, протоколи, меморандуми, заяви, конвенції тощо – це абсолютно вичерпне зібрання двосторонніх документів не можна. Як свідчить проведений нами аналіз даних архівних фондів, у МЗС України не зберігаються і навіть не завжди реєструвалися в 90-ті роки ХХ ст. угоди про співробітництво між окремими регіонами України і Словаччини.

Тим більше, тут нема і не може бути великої маси договірних документів про безпосередню співпрацю конкретних господарських суб'єктів українсько-словацького співробітництва за минуле десятиріччя. Певний час з початку 90-х років в Україні діяла цілісна відомча і регіональні системи державної реєстрації зовнішньоекономічних контрактів та засновницьких документів спільних підприємств і загалом учасників зовнішньоекономічної діяльності. З подальшою лібералізацією зовнішньоекономічних зв'язків в Україні та різким зростанням кількості їх учасників дозвольно-реєстраційна система в основному припинила існування. Разом з тим конкретні контракти і реальні операції на такій основі, в т. ч. між українськими і словацькими суб'єктами господарської діяльності зафіксовані найчіткіше митною службою. Специфічний характер цієї структури і законодавчі гарантії збереження комерційної таємниці, однак поки що не дозволяють, без згоди сторін-учасниць, використати основну масу значного за обсягом такого документального матеріалу, як контракти, угоди, договори, протоколи тощо, укладені між господарськими суб'єктами України і СР, для вивчення еволюції принаймні українсько-словацького зовнішньоекономічного співробітництва в 90-ті роки ХХ ст. Тому для аналізу процесу розвитку економічної співпраці двох країн застосовуються переважно офіційні матеріали загальнодержавної і митної статистики (дані яких, до речі, за ідентичними позиціями подеколи не співпадають, що потребує додаткового порівняльного аналізу). Хоча не виключаємо і не заперечуємо, що все-таки існує можливість більш ширшого залучення для висвітлення конкретних фактів господарської співпраці між Україною і СР навіть архівів найбільших українських підприємств – безпосередніх учасників українсько-словацьких зовнішньоекономічних зв'язків у 90-ті роки.

У ВАЗП МЗС України, як бачимо з вище наведеного матеріалу, зберігаються головні міжурядові та міжвідомчі документи і про налагодження українсько-словацького економічного і науково-технічного співробітництва впродовж 90-х років ХХ ст. Та найбільш вагомий матеріал про двостороннє співробітництво у цій сфері знаходиться, безумовно, в поточних архівних фондах економічного (зовнішньоекономічного) та інших галузево-виробничих відомств.

У цьому зв'язку автором у першу чергу вивчено і проаналізовано документи архіву Міністерства економіки і європейської інтеграції України (до якого організаційно влилося колишнє Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків), які стосуються українсько-словацького співробітництва 90-х років. Слід зазначити, що значний матеріал з організації системи зовнішньоекономічних зв'язків між суб'єктами господарської діяльності України і СР міститься також в поточних архівах Торгово-промислової палати України та Закарпатської торгово-промислової палати, опрацьованих нами.

Таким чином, не є цілком справедливим твердження, що джерельна база вивчення процесу становлення і розвитку сучасного співробітництва між Україною і Словаччиною дуже обмежена. Навпаки, вона настільки широка і різноманітна, що об'єктивно одному досліднику і нема змоги охопити, вивчити, проаналізувати і узагальнити всі наявні документи та й види і рівні джерел з проблематики. Позитивною тенденцією є перетворення після 1999-2000 рр. Міністерства закордонних справ України в координатора всіх напрямків українсько-словацького співробітництва і депозитарію (зберігача) найважливіших документів із двосторонньої взаємодії у різних галузях. Тому масив документального матеріалу різноманітного характеру і рівня у цій міністерській архівній збірці буде наростати. Це дозволить більш раціонально і ефективно вивчати максимально широкую договірну базу українсько-словацького співробітництва, сконцентрованих у фондах одного архіву. До речі, згідно із прийнятою в міждержавних відносинах практикою, у ВАЗП МЗС України договори, угоди, протоколи, меморандуми, заяви, конвенції тощо з питань українсько-словацького співробітництва зберігаються, зазвичай, у двох автентичних екземплярах українською і словацькою мовами. Не завжди обсяг українського і словацького документу за кількістю сторінок тексту, як показало ознайомлення з ними, співпадає. Але обидва вони ідентичні за змістом і, згідно з договірними положеннями, вважаються оригіналами.

У цьому зв'язку, документи з архіву українського зовнішньополітичного відомства, які викладені і словацькою мовою, певним чином компенсують значний пробіл у джерельній базі дослідження новітніх стосунків між Україною і Словаччини, що склався через практичну неможливість для зарубіжних вчених отримати повний доступ до фондів Дипломатичного архіву Міністерства закордонних справ СР. У самому архіві, який знаходиться безпосередньо в будові міністерства у Братиславі, наявні тільки три робочі місця для дослідників. Тому, термін і період вивчення матеріалів у цьому архіві потрібно попередньо погодити із керівництвом відділу архіву та документації МЗС СР. Зрозуміло,

діє дозвільний режим і заявку дослідника працівники міністерства розглядають тривалий час.

Більшість із фондів Дипломатичного архіву МЗС СР містять окремі документи, які стосуються безпосередньо українсько-словацького співробітництва. У цьому братиславському зовнішньополітичному архіві матеріали групуються у наступних фондах: «Звід двосторонніх міждержавних угод ЧСР, ЧССР і ЧСФР 1921-1992 рр.», «Звід багатосторонніх міжнародних угод ЧСР, ЧССР і ЧСФР 1919-1992 рр.», «Звід багатосторонніх міждержавних міжнародних угод СР 1993-1998 р.», «Звід двосторонніх міждержавних міжнародних угод СР 1992-1998 рр.», «Звід грамот про визнання СР і встановлення дипломатичних відносин з окремими країнами 1992-1998 рр.» [23]. Безумовно, документальну колекцію білатеральних і мультilaterальних договорів і угод СР зараз доведено до 2002 р. Крім того у архіві виділені в два окремі фонди збірки з вірчих грамотами та іншими документами представників зарубіжних країн у СР та словацьких офіційних осіб і дипломатичних, консульських та інших працівників за кордоном [24]. Та простий аналіз переліку фондів Дипломатичного архіву МЗС СР засвідчує, що тут не може бути значної кількості принципово нових документів щодо становлення і розвитку українсько-словацького співробітництва в 90-ті роки ХХ ст., порівняно з тими, які зберігаються в архіві українського зовнішньополітичного відомства і використані нами.

У СР, на жаль, на початку 2002 р. схвалено спеціальний закон про діяльність архівів, яким взагалі обмежується доступ до сучасних архівних фондів – документи можуть бути відкриті для доступу і оприлюднені лише після закінчення 30-річного терміну їх архівного зберігання. Тобто, документальну базу становлення українсько-словацьких стосунків, наприклад, періоду 80-90-х років ХХ ст. вчені в архівах СР зможуть дослідити тільки після 2010-2020 рр.

Тому для вивчення історії розвитку українсько-словацьких відносин першочергове значення мають неопубліковані документи з архівів України. Значний масив ще не введеного до наукового обігу матеріалу щодо становлення українсько-словацьких стосунків на початку 90-х років ХХ ст. виявлений нами в іншому київському архіві – Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ). Тут у Фонді 1 «Центральний Комітет Комуністичної партії України» зберігаються досить важливі матеріали щодо українсько-словацького співробітництва 1989-1991 рр. Нами проаналізовані документи з розділів I, IV, VI Опису 32, Частина III про зовнішні зв'язки України за період 1986-1990 рр. [25].

У Фонді 1 автором також було виявлено інформацію про реалізацію плану співробітництва КПРС із

компартиями соціалістичних країн на 1988-1989 рр. [26]. Варто підкреслити, що за минулого режиму даний план розвитку компартійних міжнародних зв'язків був директивною базою для формування всієї системи «братерського» співробітництва країн соціалістичного табору. Саме на основі такого генерального плану міжпартійних зв'язків програмувалися і контакти між Україною та Словаччиною, КПУ та КПС, українськими і словацькими адміністративно-територіальними одиницями, громадськими організаціями тощо. До компартійних органів усі суб'єкти міжнародного співробітництва у обов'язковому порядку надсилали звіти про розвиток «інтернаціональних зв'язків».

Револьюційний перелом у Східній Європі у 1989 р. різко зменшив можливість впливу СРСР, КПРС і, відповідно, КПУ на внутрішньополітичний розвиток у сусідніх державах через компартійні канали. Цікаво, як свідчать документи з ЦДАГОУ, що уже в 1990 р. чи не єдиним джерелом постійного інформування про події в східноєвропейських державах для ЦК КПУ стали довідки Українського товариства дружби і культурних зв'язків з зарубіжними країнами [27].

У Розділі УІ Фонду 1 ЦДАГОУ – «Колишня таємна частина» містяться записки, довідки, інформації про економічне співробітництво України з Словацькою Республікою [28] та інформації генерального консула СРСР у Братиславі для ЦК КПУ [29]. Зокрема, значний інтерес представляють записи із щоденника генконсула СРСР П.К.Костикова про внутрішньополітичну ситуацію в Словаччині на зламі 1989-1990 рр., зустрічі і бесіди з чільними словацькими політиками [30], а також інформація віце-консула М.І.Проходи про політичні процеси в середовищі української національної меншини в Словаччині [31]. Показово, що компартійне керівництво СРСР, визначивши «побратимом» для України Словацьку Республіку, уже з початку 1989 р. дало вказівку радянському консульському представництву у Братиславі інформувати не тільки Москву, але і українські центральні парторгани про внутрішньо-словацькі проблеми та питання українсько-словацького співробітництва [32]. Правда, Київ отримував інформацію з братиславського генконсульства лише до липня 1991 р. [33]. Після серпневого 1991 р. путчу ГКЧП та усамотінення України такий канал дипломатичного зв'язку із Словаччиною перестав функціонувати.

З іншого боку, фонди, наприклад, центральних архівів України – ЦДАВОУ і ЦДАГОУ містять надзвичайно цінний матеріал з історії розвитку українсько-словацьких стосунків, особливо, періоду 70-80-х років ХХ століття. Наявні архівні матеріали – різноманітні рішення, плани, довідки і звіти українських центральних і обласних компартійних органів, які фактично виключно і керували всією системою

«інтернаціональних зв'язків», матеріали органів республіканської і місцевої влади, громадських організацій дозволяють детально реконструювати нехай і заідеологізовану, формальну і бюрократизовану, але функціонуючу модель українсько-словацького співробітництва тих років. Архівні документи засвідчують, що поряд із парадно-показовими політичними й ідеологічними зв'язками та акціями, існувало і конкретне економічне співробітництво, починаючи від виробничого кооперування і прямих зв'язків підприємств України і Словаччини і закінчуючи прикордонною торгівлею. Несправедливо було б стверджувати, що українсько-словацькі контакти розпочалися лише з 90-х років.

Аналогічний матеріал з історії українсько-словацьких відносин 70-80-х років ХХ ст. міститься і в архівах Словаччини. Так, у Словацькому національному архіві (СНА) в Братиславі узагальнюючі документи з міжнародного співробітництва, насамперед з СРСР у цілому і Україною, зокрема, є в першу чергу в фондах «Адміністрація уряду Словацької Соціалістичної Республіки 1969-1989 рр.» [34] та «Центральний Комітет Комуністичної партії Словаччини 1945-1990 рр.» [35]. Розвиток українсько-словацького прикордонного співробітництва відображають документи з Державного обласного архіву в Кошицях (ДОАК). Міжрегіональні зв'язки політичного, економічного, культурного характеру висвітлюють матеріали фонду «Східнославацький крайовий комітет Компартії Словаччини в Кошицях 1960-1989 рр.» [36]. Про інтенсивні контакти української і словацької громадськості свідчать документи фонду «Крайовий комітет Союзу чехословацько-

радянської дружби Східнославацького краю в Кошицях 1960-1990 рр.» цього ж архіву [37].

Окрему групу архівних джерел складають матеріали з історії та сучасного становища української та русинської національної меншини в Словаччині. В іншому словацькому регіональному – Державному обласному архіві в Пряшеві (ДОАП) інтерес представляє фонд «Українська Народна Рада в Пряшеві 1945-1949 рр.» [38], матеріали якого відображають етнополітичні процеси в середовищі українськомовного населення Східної Словаччини та спробу УНРП консолідувати національну меншину в перші повоєнні роки. Залучення цих документів дозволить чіткіше визначити історичні корені досить суперечливих процесів у розвитку українськомовного населення Пряшівщини та його поділу на русинську і українську групи в 90-ті роки. В архіві однієї із сучасних культурно-національних організацій меншини – Союзу русинів-українців Словаччини (СРУС), який також знаходиться в м. Пряшів, зберігаються документи Культурного союзу українських трудящих (КСУТ) Чехословаччини за 50-80-ті роки ХХ ст. та документи про діяльність СРУС в 90-ті роки. Але вже декілька років тут триває процес систематизації матеріалу і доступ до фондів цього архіву поки що обмежений.

Таким чином, здійснений нами аналіз неопублікованих документів з архівних фондів засвідчує, що в архівах України і Словаччини міститься великий за обсягом і різноманітний за характером матеріал з історії становлення і розвитку українсько-словацьких відносин у 90-ті роки ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою// Міністерство закордонних справ України. Відділ архіву зовнішньої політики (МЗС України. ВАЗП).- Ящик (Ящ.) України, архіву ООН та інших міжнародних організацій. – Розділ (Р.) Словаччина, Словацька Республіка.- Спр. 330.- Арк. 1-15.
2. Протокол Про обмін ратифікаційними документами до Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою// Там само.- Спр. 459.- Арк. 1.
3. Договір між Україною та Словацької Республікою про режим українсько-словацького державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань// Там само.- Спр. 324.- Арк. 1-12.
4. Протокол Про обмін ратифікаційними документами до Договору між Україною та Словацької Республікою про режим українсько-словацького державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань// Там само.- Спр. 554.- Арк. 1.
5. Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки про торговельно-економічне та науково-технічне співробітництво// Там само.- Спр. 323.- Арк. 1-5.
6. Коммюнике по переговорам между делегациями Украины и Словацкой Республики в связи с напряжённой ситуацией, сложившейся на границе между нашими государствами// Там само.- Спр. 276.- Арк. 1.
7. Угода між Міністерством сільського господарства і продовольства України і Міністерством землеробства Словацької Республіки про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво// Там само.- Спр. 452.- Арк. 1-5.
8. Угода між Урядом України та Урядом СР про умови розміщення і обслуговування дипломатичних представництв України в СР і дипломатичних представництв СР в Україні// Там само.- Спр. 333.- Арк. 1-3.
9. Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством внутрішніх справ Словацької Республіки// Там само.- Спр. 1633.- Арк. 1-4.
10. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки// Там само.- Спр. 1633.- Арк. 1-4.
11. Угода про партнерське співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством справедливості Словацької Республіки// Там само.- Спр. 2292.- Арк. 1-3.
12. Угода між Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків України та Міністерством економіки Словацької Республіки про співробітництво// Там само.- Спр. 613.- Арк. 1-2.

13. Угода між Міністерством зв'язку України та Міністерством транспорту, зв'язку і телекомунікацій Словацької Республіки про співробітництво у галузі поштового і електронного зв'язку// Там само.- Спр. 614.- Арк. 1-5.
14. Договір між Міністерством культури і мистецтв України та Міністерством культури СР про співробітництво в галузі культури// Там само.- Спр. 824.- Арк. 1-3.
15. Угода про співробітництво між Торгово-промисловою палатою України і Торгово-промисловою палатою Словацької Республіки// Там само.- Спр. 924.- Арк. 1-3.
16. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво// Там само.- Спр. 2370.- Арк. 1-5.
17. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про співробітництво і взаємну допомогу в разі виникнення надзвичайних ситуацій// Там само.- Спр. 2373.- Арк. 1-7.
18. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про соціальне забезпечення// Там само.- Спр. 2374.- Арк. 1.
19. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про співробітництво в галузі інформації// Там само.- Спр. 2381.- Арк. 1.
20. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про співробітництво в боротьбі з організованою злочинністю// Там само.- Арк. 1.
21. Угода між Міністерством транспорту України та Міністерством транспорту, пошт і телекомунікацій Словацької Республіки про визначення місця з'єднання проєктованих автомагістралі на українській стороні і автомагістралі D 1 на словацькій стороні на українсько-словацькому державному кордоні на південний захід від м. Ужгорода між селами Сторожниця (Україна) і Загор (Словацька Республіка) та їх проходження у прикордонних областях// Там само.- Спр. 1444.- Арк. 1-2.
22. Угода між Міністерством машинобудування і військово-промислового комплексу і конверсії та Міністерством економіки СР про промислове, торговельно-економічне, науково-технічне співробітництво// Там само.- Спр. 1151.- Арк. 1.
23. Kollárová Z., Hanus J. Sprievodca po slovenských archívoch.- Prešov: Univerwsom, 1999.- S. 54.
24. Там само.
25. Записки, довідки, інформації відділів ЦК Компартії України, ЦК ЛКСМУ, партійних та радянських органів, Міністерства закордонних справ УРСР, товариства «Україна», посольств СРСР у Греції та Венесуелі про перебування іноземних делегацій, гостей XXVII з'їзду КПРС, проведення міжнародних симпозіумів, участь українських представників у міжнародних конференціях і нарадах, внески УРСР у бюджети та фонди організацій, інші питання зарубіжних зв'язків// Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ).- Ф. 1 Центральний Комітет Комуністичної партії України.- Оп. 32, ч. III – Загальний відділ (III сектор) 1986-1991 рр.- Розділ (Р) I. Документи з питань ідеологічної роботи, науки, освіти і культури, діяльність засобів масової інформації, зарубіжних зв'язків.- Спр. 2308.- Арк. 1-200; Зарубіжні зв'язки України (07.07.1989-19.09.1990)// Там само.- Р. IV Документи з питань ідеологічної роботи, науки, освіти і культури, фізичного виховання, зарубіжних зв'язків.- Спр. 2572.- Арк. 1-300; Листи Центрального музею В.І.Леніна, ЦК ВЛКСМ, Ради Міністрів УРСР, республіканських міністерств, орг. ЦК Компартії України з питань зв'язків з зарубіжними країнами (02.02.1989-14.11.1989)// Там само.- Спр. 2573.- Арк. 1-81.
26. Інформація «Про план зв'язків КПРС з комуністичними і робітничими партіями соціалістичних країн на 1988-1989 р. (21.11.1989-29.12.1989)// Там само.- Спр. 2665.- Арк. 1-26.
27. Довідки Українського товариства дружби і культурних зв'язків з зарубіжними країнами (07.01.90-28.04.90)// Там само.- Р. УІ.- Спр. 2792.- Арк. 1-209; Довідки Українського товариства дружби і культурних зв'язків з зарубіжними країнами (03.05.90-26.12.90)// Там само.- Спр. 2793.- Арк. 1-198.
28. Записки, довідки, інформації про економічне співробітництво з Словацькою республікою (28.03.1990-28.12.1990)// Там само.- Р. УІІ Колишня таємна частина Документи з питань ідеологічної роботи, науки, освіти і культури, фізичного виховання, зарубіжних зв'язків.- Спр. 2865.- Арк. 1-79.
29. Інформації генерального консула СРСР у Братиславі (10.01.90-02.11.90)// Там само.- Спр. 2866.- Арк. 1-144.
30. Запис бесіди с членом Исполкома ЦК КПЧ, Секретарём ЦК КПС т.Павлом Канисом от 3 января 1990 г// Там само.- Арк. 1-3.
31. О политических настроениях в среде украинского нацменьшинства в Словакии// Там само.- Арк. 14-18.
32. Інформація генерального консула СРСР у Братиславі (16.01.1989-30.12.1989)// Там само.- Р. ІV. Документи з питань ідеологічної роботи, науки, освіти і культури, фізичного виховання, зарубіжних зв'язків - Спр. 2664.- Арк. 1-206.
33. Записки, інформації, звіти генконсульства СРСР у Братиславі про зустрічі з представниками політичних партій Словаччини, діяльність МЗС УРСР у 1990 р. та міжнародні зв'язки України (04.01.91-18.07.91).- Там само.- IX. Колишня таємна.- Спр. 2970.- Арк. 1-94.
34. Fond (F.) Úrad vlády Slovenskej socialistickej republiky 1969-1989// Slovenský národný archív (SNA).
35. F. Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska 1945-1990// SNA.
36. F. Východoslovenský krajský výbor Komunistickej strany Slovenska v Košiciach 1960-1989// Štátny oblastný archív v Košiciach (ŠOAK).
37. F. Krajský výbor Zväzu československo-sovietskeho priateľstva Východoslovenského kraja v Košiciach 1960-1990// ŠOAK.
38. F. Ukrajínská národná rada v Prešove 1945-1949// Štátny oblastný archív v Prešove (ŠOAP).

РЕЗЮМЕ

ДОКУМЕНТАЛЬНЫЕ ИСТОЧНИКИ ПО ИСТОРИИ УКРАИНСКО-СЛОВАЦКИХ ОТНОШЕНИЙ 90-х ГОДОВ XX ст.

Сергиенко Т.С. (Ужгород)

В статье анализируются архивные источники с истории украинско-словацких отношений 90-х годов XX ст. Автор вводит в научный оборот новые неопубликованные документы из центральных и региональных архивов Украины и Словакии. Особое внимание уделяется материалам из архивов украинского и словацкого министерств иностранных дел.

SUMMARY

DOCUMENTAL SOURCES FROM THE HISTORY OF UKRAINIAN-SLOVAK RELATIONS OF THE 90-th OF XX century

Sergienko T. (Uzhgorod)

In the given article the archive sources from the history of the ukrainian-slovak relations in the period of the 90-th of XX century are analyzed. The author implement to the scientific usage the new, non-published documents from the central and regional archives of the Ukraine and Slovak Republic. Special attention is given to the archive materials of the ukrainian and slovak Ministries of Foreign Affairs.

АРХІВИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

ДЕЛЕГАН М. В. (Ужгород)

Архівна справа – органічна складова частина культурної та інформаційної галузей життєдіяльності суспільства.

Нелегкий шлях до незалежності, докорінні політичні та соціально-економічні перетворення останнього десятиріччя зробили визначальний вплив на розвиток архівної справи – важливого фактора національного державотворення.

Здобувши незалежність, Україна отримала від попередніх історичних епох багатий пласт своєї документальної історії, зосереджений у кількох величезних архівних масивах. Це республіканська доля колишнього Державного архівного фонду СРСР, переважна частина якої зберігається у системі державних архівів, а решта – в академічних та відомчих спеціалізованих установах. Друга частина, менша за обсягом – це українська доля Архівного фонду КІРС. До їх об'єднання кожна із зазначених документальних частин мала власні інфраструктури, керувалася своїми нормативними документами щодо порядку комплектування та доступу до першоджерел [1].

З перших днів незалежності нові реалії вимагали реформування національної архівної справи. Слід нагадати, що початки архівної реформи в Україні сягають своїм корінням кінця 1980-х років. Саме тоді було здійснено реорганізацію структури управління на рівні обласної ланки, запроваджено нові умови господарювання. На зазначений період припадають перші досить значні розсекречення документів. Було започатковано дискусії щодо необхідності розробки архівного законодавства. Але об'єктивно закономірно, що масштабне реформування стало можливим тільки з набуттям Україною державної незалежності. Водночас архівна справа в нових умовах змушена була пристосовуватися до

політичних та соціально – економічних реальностей? не полишаючи прагнення до поступального розвитку. Високопрофесійно в основу реформування закладалися основоположні принципи максимального збереження кращих національних здобутків, одночасно якнайповніше враховуючи досвід світового архівного співтовариства. З останнього найбільше бралися до уваги досягнення у сфері верховенства права, демократизації та деполітизації архівної справи.

Продовжується, започатковане ще в період існування СРСР, створення державних галузевих архівів, які формуються специфічними видами документів, що потребують особливих умов зберігання і використання. Такі установи утворено в міністерствах оборони, внутрішніх справ, служби безпеки, у пенітенціарній системі та інших.

В архівній системі посилюються тенденції децентралізації. Зокрема, частина функцій колишнього Головархіву передана державним архівам областей.

Розпочата ще у 1988 році реорганізація на обласному рівні знайшла своє логічне завершення у 1996-1997 роках включенням державних архівів до структури органів виконавчої влади у якості їх невід'ємної складової частини [2]. У цей же час колишні районні архіви були реорганізовані у відділи районних державних адміністрацій. В ході запровадження і розвитку системи місцевого самоврядування міські державні архіви втратили державний статус і поступово також трансформуються у відділи міських рад [3]. Отже, на місцевому рівні архіви, не втрачаючи своїх специфічних функцій, поступово набули ще й повноважень органів управління. Такі зміни слід розцінювати як позитивні у справі поступального розвитку важливої галузі суспільного життя на новій правовій основі.